

Italští uprchlíci na Svatém Kopečku v období Velké války (1914–1918)

Uprchlíci z Tridentska při práci na poli. Morava, 1915.

(Archiv Laboratorio di storia di Rovereto)

Tato stručná prezentace představuje dosud opomíjenou kapitolu z období první světové války – italské uprchlíky z Tridentska (Trentino), kteří byli přijati v rodinách na Svatém Kopečku a v okolních farních obcích. Někteří z italských vystěhovalců na našem území zemřeli, mezi nimi i profesor P. Giuseppe Segata (1865–1916). Italští kněží se snažili útrapy svých krajanů všemožně zmírnit. Přežít jim pomáhali rovněž státní úřady, dobrovolné spolky a místní lidé, kterým za to patří poděkování a obdiv. Snahou autorů těchto řádků je instalovat na Svatém Kopečku pamětní desku, která bude trvale připomínat pohnuté osudy italských vystěhovalců na Hané.

Una storia di guerraedamicizia

Questa breve presentazione propone una pagina di storia finora sottovalutata riguardante il periodo della prima guerra mondiale, ovvero la storia dei rifugiati italiani provenienti dal Trentino che furono accolti nelle famiglie di Svatý Kopeček e delle parrocchie circostanti. Alcuni degli esuli italiani morirono nel nostro Paese, tra i quali anche il professor Giuseppe Segata (1865–1916). I sacerdoti italiani fecero di tutto per attenuare le sofferenze dei loro connazionali, ma anche le istituzioni statali, le associazioni di volontariato e i singoli cittadini li aiutarono a sopravvivere. Tutte queste persone disponibili si meritano il nostro grazie e la nostra ammirazione. L'intento degli autori di queste righe è l'istallazione di una lapide commemorativa a Svatý Kopeček, la quale possa per sempre ricordare le vicende travagliate degli esuli italiani nella regione Haná.

The story of war and friendship

This short presentation shows a still neglected chapter from the period of the First World War – Italian refugees from Trent who were invited to families in the village Svatý Kopeček and the nearby parish communities. Some of the Italian emigrants died in our country, including Professor Father Giuseppe Segata (1865–1916). Italian priests tried to alleviate the hardships of their compatriots. The state authorities, voluntary societies and local people were also helping them survive which deserves thanks and admiration. The authors of this paper are trying to install a memorial plaque in Svatý Kopeček, which is now part of the city of Olomouc, to constantly remind us of the fate of the Italian refugees in the region of Haná.

Tridentští uprchlíci na Moravě.

(Archiv Laboratorio di storia di Rovereto)

Italští uprchlíci na Svatém Kopečku v období Velké války (1914–1918)

Rakousko-Uhersko, ke kterému v době Velké války patřilo Tridento (it. Trentino, italská část jižních Tyrol), vyhlásilo po atentátu na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este válku Srbsku (28. července 1914). V květnu 1915 vypověděla Itálie trojspolkovou dohodu a vstoupila do války. Již v roce 1915 se v Čechách a na Moravě ocitli tisíce uprchlíků z Belgie, Haliče, ale i Poláci, Rusové aj. Vzápětí přicházeli Rumuni a běženci z jižního přimoří (Chorvati a Slovinci). Poslední vlnu vystěhovalců představovali Italové z hraniční oblasti Tridenta, kde se předpokládal průchod fronty. Jejich počet se odhaduje na 70 000. Spěšná evakuace civilního obyvatelstva začala 25. května 1915. První vysídlení, asi 800 osob, dorazili na Hanou 8. června t. r. Jejich počet postupně narůstal.

Uprchlíci z oblasti Tridentu se uchýlili rovněž na Svatý Kopeček, dále do Radíkova, Vésky (Dolany-Véska) a dalších devíti blízkých obcí. Jednalo se o rodiny z města Tridentu (it. Trento) a menších obcí Levica a Val di Ledro. Na území svatokopecké farnosti bylo ubytováno 42 italských uprchlíků, a to především dětí, žen a starců, bojeschopní muži byli na frontě.

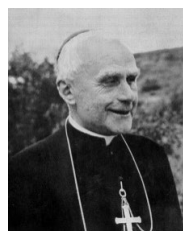
Bývalý sirotčinec sester premonstrátek ve Vésce, kde byl ubytován P. G. Degasperi, stav v roce 2009. (Foto: Jana Krejčová)

Osobnosti italských kněží

Evakuovaným italským vystěhovalcům byli po dobu „vyhnanství“ oporou jejich kněží, tj. v tomto případě P. Giuseppe Segata, ThDr. Oreste Rauzi a P. Raimondo Pogio, které přijaly sestry premonstrátky na Svatém Kopečku (v budově původního Norbertina č. p. 97, nyní Ústavní ul. 9). Na rychtě ve Vésce byl ubytován P. Giuseppe Degasperi, starající se tam o skupinku Italů. Všichni italští duchovní měli vynikající kulturní povědomí, plynně mluvili německy (někteří se učili česky) a stali se rádci a prostředníky (tlumočníky) italských uprchlíků s vojenskými i civilními úřady.

Prof. P. Giuseppe Segata, který se narodil roku 1865 v Tridentu, byl knězem tridentské diecéze, profesorem biskupského gymnázia a biskupským ceremoniářem. Během pobytu na Svatém Kopečku denně vyslechl a duchovně posílil mnohé krajany, a to i v době těžké nemoci, kdy byl vysílen a upoután na lůžko. Časem začal mít potíže s hlasem a lékaři u něj diagnostikovali zhoubný nádor. Přesto pokračoval ve své práci, sloužil mše svaté, kázal a podával informace a pokyny uprchlíkům. Poslední tři měsíce života pozřel jen tekutou stravu. Zemřel ve středu 26. dubna 1916. Pohřben byl na svatokopeckém novém hřbitově do hrobky rodiny Effenbergerovy. Po válce bylo tělo zemřelého exhumováno a převezeno do vlasti.

O ulehčení života uprchlíků z jižního Tyrolska, ubytovaných v okolí města Olomouce, usiloval rovněž **ThDr. Oreste Rauzi**. Na svět přišel v roce 1888 v Brezu v údolí Val di Non, nedaleko Tridentu. Absolvoval filozofii a teologii. Na kněze byl vysvěcen v roce 1913. Na Svatý Kopeček se uchýlil se svými farníky z prvního kněžského působení v obci Levico. Po návratu z Moravy se stal kancléřem na novém tridentském arcibiskupství a vrátil se k výuce v kněžském semináři. V roce 1939 byl vysvěcen na biskupa. Činný byl až do své smrti 2. února 1973.

O něco později, 3. června 1915, dorazil se svými svěřenci do Vésky, která byla tenkrát obydlená převážně německým obyvatelstvem a patřila do dolanské farnosti, **prof. P. Giuseppe Degasperi** (nar. 1870), který pocházel z obce Sardagna (nyní součást města Tridentu). Kněžské svěcení přijal roku 1893. Jeho krajané byli umístěni v rodinách, on osobně využil možnosti ubytovat se v tamním hospodářství svatokopeckých sester premonstrátek.

Od roku 1915 sledoval osud tridentských uprchlíků **Dr. Alcide Amedeo Francesco De Gasperi (Degasperi)**, který byl mj. posledním ministerským předsedou Italského království a po druhé světové válce premiérem Italské republiky. Byl rovněž spoluzakladatelem NATO a předsedou Evropského parlamentu. V průběhu první světové války postupně připravoval půdu pro zlepšení situace uprchlíků, obranu jejich práv a zajištění potřebné pomoci.

Návrat domů

Velká válka nešťastně vstoupila do životů mnoha rodin, které rozdělila odvelením synů a otců do bojů, jejich zraněním či smrtí. Na druhé straně k ní patří i nepříliš známá kapitola přátelského přijetí italských vystěhovalců na našem území. Příměří mezi Itálií a Rakousko-Uherskem bylo podepsáno 3. listopadu 1918, válka skončila 11. listopadu 1918 a jižní Tyrolsko připadlo Itálii.

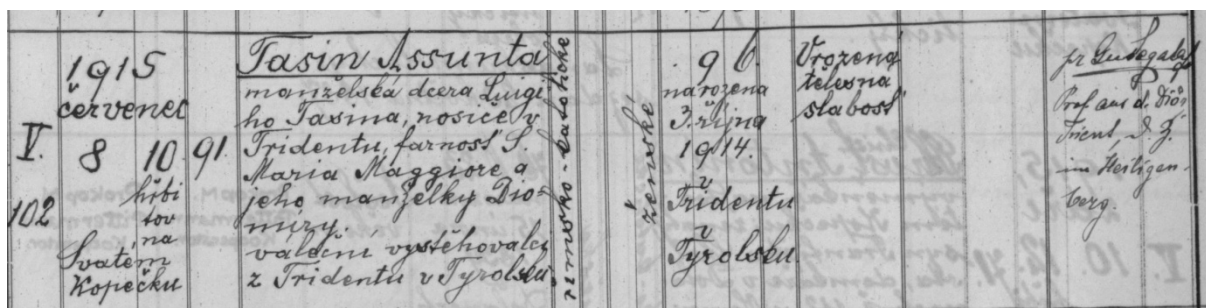

Po válce. Strigno v údolí Valsugana, Tridentsko.

Návrat.

(Archiv Laboratorio di storia di Rovereto)

Původně plánovaný několikaměsíční exil Italů na našem území se protáhl téměř na čtyři roky. Ne všichni vystěhovalci měli ovšem to štěstí se vrátit do válkou zničených domovů. Kupříkladu na Svatém Kopečku zemřela ani ne devítiměsíční holčička **Assunta Tasin** a také rolník z Tiarno di Sotto **Martin Degara**. V Dolanech byli pohřbeni italští uprchlíci **Michele Broilo** a **Anna Libardi**, kteří pocházeli z Levica. Ve Vésce náhle zesnul svobodný dělník **Ferdinando Jadanelli**, rodem z Cadine. Poslední tři zesnulé zaopatřil a pochoval P. Degasperi.

Matriční záznam o úmrtí Assenty Tasin, vpravo podpis prof. P. G. Segaty.

Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, Digitální archiv, Matriky, Svatý Kopeček, Z, inv. č. 12214, sig. VB XII 31, 1894-1939)

Na mnohých jiných místech u nás (Příbramsko, Kladensko, Bystřice pod Hostýnem a okolí a jinde) dochází ke kontaktům našich občanů a potomků italských vystěhovalců (v některých

případech již po desetiletí). Italové, kteří při vzpomínkách na válečná léta často užívají větu sestávající ze slov na první pohled neslučitelných: **Historie války a přátelství**, si dodnes váží tehdejší solidarity Čechů a Moravanů, která jim patrně zachránila život. Ostatně již roku 1919 v dobovém tisku své díkůvzdání vyjádřil P. O. Rauzi: „Po půlčtvrtém roce duchovní správy italských uprchlíků vracím se tyto dny do své vlasti. Nemohu však odejít, aniž bych poděkoval z plna srdce důst. duchovenstvu za lásku mně prokázanou. U mnohých spolubratří nalezl jsem pozornost a lásku, kterou zachovám mezi nejkrásnějšími svými vzpomínkami. Bude mi radostí, budu-li někdy moci přivítati některého z těch mnohých, jimž zasílám srdečný pozdrav. Dík vzdávám srdečný i cti. sestřám řádu sv. Norberta na Sv. Kopečku, u nichž jeden z našich spolubratří našel poslední svůj útulek. Pán Bůh zaplať za vše! V Olomouci, 8. ledna 1919. Dr. Oreste Rauzi, kooperátor z Levika(!) v Trentinu.“

Odjezd do vlasti.

(Archiv Laboratorio di storia di Rovereto)

Podrobně k tématu: J. Krejčová, „Italští uprchlíci na Sv. Kopečku v období Velké války“, In: *Střední Morava. Vlastivědná revue*, č. 44/2017, s. 48 – 57; dále *Italští uprchlíci v období Velké války v Olomouci a okolí* (rukopis Jany Krejčové).

Fotografie z pobytu italských vystěhovalců na Moravě s laskavostí poskytla Táňa Václavíková z historického spolku Laboratorio di storia di Rovereto. Snímky dokládající pobyt Italů na Svatém Kopečku se prozatím nepodařilo dohledat.

Zdroje portrétů osobností italských kněží:

Prof. P. Giuseppe Segata

(<http://dalpontelorenzo.blogspot.com>)

Biskup Msgre ThDr. Oreste Rauzi

(http://www.vitatrentina.it/media/cumulus/trento_-_ricordo_a_monsignor_oreste_rauzi_che_moriva_30_anni_fa)
Prof. P. Giuseppe Degasperi
(<http://dalpontelorenzo.blogspot.com>)
AlcideAmedeo Francesco De Gasperi
(https://cs.wikipedia.org/wiki/Alcide_De_Gasperi)

© Jana Krejčová (text a některé fotografie) a Martin Kučera (ediční úprava a redakce)
Italské résumé: Kvido Sandroni, anglické résumé: Eva Hrdinová
Svatý Kopeček, 2018